

قلعه رودخان

دژ رودخان یا قلعه حسامی نام قلعه‌ای است متعلق به دوره سلجوقیان که بر فراز ارتفاعات جنگلی شهرستان فومن در روستای رودخان ساخته شده و ۲٫۶ هکتار مساحت و ۶۵ برج و بارو و دیواری به طول ۱۵۰۰ متر دارد. دژ رودخان در ۳۰ کیلومتری شهر فومن است. برخی کارشناسان، ساخت قلعه را در دوران ساسانیان و مقارن با حمله عرب‌ها به ایران دانسته‌اند.

مشخصات قلعه

این قلعه با ۲٫۶ هکتار مساحت بر فراز ارتفاعات روستای رودخان قرار دارد. دیوار قلعه ۱۵۰۰ متر طول دارد و در آن ۶۵ برج و بارو قرار گرفته‌است. فاصله مستقیم قلعه تا شهر ماکلوان ۲۵ کیلومتر، تا ماسوله ۴۵ کیلومتر و تا شفت ۲۰ کیلومتر است. اما از مسیر اصلی و آسفالته مسافت قلعه تا فومن ۲۵ کیلومتر، تا ماکلوان تقریباً ۳۵ کیلومتر و تا ماسوله ۶۰ کیلومتر است. این قلعه در ارتفاعی بین ۶۶۵ تا ۷۱۵ متر ارتفاع از سطح دریا واقع شده و در کنار آن رودی با همین نام جاری است.

این دژ با ارزش تاریخی که دارد بنابر ساختار، معماری و ویژگی‌های استراتژیکی و رزمی، در ۳۰ مرداد ۱۳۵۴ خورشیدی، به شماره ۱۵۴۹/۳ در فهرست آثار تاریخی و ملی ثبت شد.

تاریخچه

برخی از کارشناسان، ساخت قلعه را در دوران ساسانیان و مقارن با حمله عرب‌ها به ایران دانسته‌اند. در دوره سلجوقیان این قلعه تجدید بنا شده و از پایگاه‌های مبارزاتی اسماعیلیان الموت بوده‌است.

بر روی کتیبه سردر ورودی قلعه که اکنون در موزه گنجینه رشت نگهداری می‌شود، درج شده که این قلعه در سال ۹۱۸ تا ۹۲۱ هجری قمری برای سلطان حسام‌الدین تجدید بنا شده‌است. امیره حسام‌الدین دباچ فومنی (مظفرالسلطان)، فرمانروای بیه‌پس اولین قدرت منطقه‌ای بود که از اطاعت از صفویان سرپیچی کرد، و قلعه رودخان را بازسازی کرد تا از آنجا به مقاومت بپردازد ولی موفقیتی به دست نیاورد و به دربند گریخت و نهایتاً دستگیر و در تبریز اعدام شد.

توصیف قلعه

قلعه رودخان از دو بخش (ارگ و قورخانه) تشکیل شده‌است. ارگ در قسمت غربی این بنا در دو طبقه واقع شده و جنس آن از آجر است. قراول‌خانه‌ها در قسمت شرقی در دو طبقه با نورگیرها و روزنه‌های متعدد بر اطراف مسلط است. چشمه‌ای نیز میان قلعه و گودترین محل آن وجود دارد.

بخش شرقی قلعه شامل دوازده ورودی، زندان، در اضطراری، حمام و آبریزگاه است. بخش غربی دوازده ورودی دارد، چشمه، حوض، آب‌انبار، سردخانه، حمام، آبریزگاه شاه‌نشین و چند واحد مسکونی که با برج و بارو محصور شده‌اند، دیگر بناهای این بخش را تشکیل می‌دهند. ۴۰ برج دیده‌بانی دور تا دور قلعه را احاطه کرده که اتاق‌های هشت ضلعی آن با طاق‌های گنبدی پوشانده شده‌است. دور تا دور دیوارها و برج‌ها روزنه‌هایی شیب‌دار دیده می‌شود که برای ریختن مواد مذاب و تیراندازی تعبیه شده‌اند. لازم است ذکر شود که در طول تاریخ قلعه، هیچ‌گاه دشمنی به آن نفوذ نکرده و نتوانسته آن را فتح کند.

دلیل نام‌گذاری

نام بومی (گیلکی) این قلعه، قله رُخان می‌باشد و در زبان تالشی هم به قلعه رخون معروف است. نام رسمی آن قلعه رودخان، مترادف فارسی نام بومی قلعه است. چون این قلعه تاریخی در کنار رودخانه، رخون، بنا شده‌است؛ آن را قلعه رودخانه ای، قله رخون، نامیده‌اند. این قلعه در دوران‌های تاریخی به نام‌های قلعه هزار پله، حسامی، سکسار، سگسار و سگسال نیز خوانده شده‌است.

ویژگی‌های زمین‌شناسی

قلعه رودخان از نظر زمین‌شناسی در منطقه‌ای بنا شده که در تقسیم‌بندی زمین‌شناسی به مجموعه گشت شهرت دارد و طبق بررسی‌های اِشتوکلین شامل دو فاز دگرگونی است. اولی مربوط به پرکامبرین-پالئوزوئیک با شدت دگرگونی بالا است و دیگری به زمان مزوزوئیک و با شدت دگرگونی پایین مطلق است.

با توجه به گزارش‌های زمین‌شناسی، احتمال وجود ذخایر آهن در این منطقه بالا است. شواهدی برای فعالیت معدن کاری باستانی در این منطقه گزارش شده‌است. از جمله آن‌ها پس‌مانده‌های ذوب در این منطقه‌است.